

Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu: Inicijativa REKOM

Priština/Prishtinë, Kosovo

28. - 29. oktobar 2008.

Četvrti regionalni forum, održan u Prištini/Prishtinë 28.- 29. oktobar 2008. godine, je najmasovniji skup o mehanizmima za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima, održan na prostoru bivše Jugoslavije. Organizovali su ga Fond za humanitarno pravo, Documenta, Istraživačko-dokumentacioni centar, Udruženje *Shpresimi* i Community Building Mitrovica. Među 325 učesnika sa Kosova, iz Hrvatske, Srbije, BiH, Crne Gore, Slovenije i Makedonije najviše je bilo samih žrtava i predstavnika udruženja žrtava (preko 200), zatim oko 100 mladih, predstavnika organizacija mladih i srednjoškolaca i studenata, koji nisu učlanjeni u omladinske organizacije, i preko 100 aktivista za ljudska prava i drugih nevladinih organizacija iz regije. Među učesnicima foruma bilo je sudija i tužilaca iz BiH i sa Kosova. U radu foruma učestvovalo je 20 predstavnika Udruženja porodica kidnapovanih, ubijenih i nestalih civila i policajaca na Kosovu dok su druga srpska udruženja iz Srbije i iz Republike Srpske, odbila da učestvuju, u znak protesta zbog toga što je Kosovo proglasilo nezavisnost. O forumu su izvestili sledeći mediji: Beta, Danas, Politika, Koha Ditore, Zeri, Novi list, Slobodna Bosna, Republika, Tolerancija, BIRN, RTK 1 (Info), RTK 1 (Dnevnik), Radio Slobodna Evropa, B92, Domovinskirat.hr.

22.1. Zvanična podrška

Predstavnici institucija Republike Kosovo podržavaju regionalnu saradnju i utvrđivanje činjenica o sudbini nestalih, nezavisno od nacionalnosti.

Kosovo je imalo svoje užasne doživljaje, ali je posvećenost kosovskih institucija i građana Kosova da se ova istorija nikada ne može zaboraviti, ali smo veoma posvećeni da to zatvorimo u poglavlje pamćenja, kako bismo imali snažan korak napred u pristupu ravnopravnog tretiranja svih građana Kosova. (Fatmir Sejdiu, predsednik Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Regionalan pristup ovom problemu mislim da je posebno značajan i zbog činjenice jer svi zajedno možemo uspeti da utvrdimo sve te činjenice, koje do sada nisu rasvetljene. Po mom mišljenju kao jedna od najznačajnijih činjenica je činjenica da se zna ili rasvetli sudbina nestalih bilo koje nacionalnosti. Ja ne negiram da ima nestalih i iz redova drugih zajednica na Kosovu, ali ne želim negirati činjenicu da je najveći broj nestalih iz redova većinske zajednice. (Nekibe Kelmendi, ministarka pravde Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Smatram da je regionalni pristup na utvrđivanju odgovornosti neophodan i to potvrđuje potrebu za jačanjem regionalne saradnje u svim oblastima, a posebno u vezi sa suđenjima za ratne zločine sa jedne strane, kao i što efikasnijoj rehabilitaciji svih žrtava, s druge strane. Ne zaboravimo prošlost, ne radi osvete, ne za revanš i ne za neprijateljstva, nego da ne bismo dozvolili njeno vraćanje i da bi stvorili jedan bolji svet u miru, blagostanju i ljudskom prosperitetu. (Ramë Manaj, zamenik premijera Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Predstavnici insitucija Kosova smatraju da rasvetljavanje događaja i činjenica treba da se odnosi na period od 1990. do 1999. godine.

Vi veoma dobro znate da otkrivanje istine pomaže da se akteri zločina suoče sa činjenjem, radnjama koje su dovele do ubistva, nestanka, torture, hapšenja i tako dalje, za period od 1990. godine do 1999. godine. (Nekibe Kelmendi, ministarka pravde Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

OEBS podržava uspostavljanje vansudskih mehanizama za utvrđivanje činjenica.

Vansudski procesi mogu postati neophodni u slučajevima u kojima svedoci, dokazi ili optuženi nisu dostupni. Sećanja se menjaju i vremenom blede. Vansudska tela mogu, bez obzira, pomoći prilikom uspostavljanja osnovnih činjenica među zajednicama tako što bi javno obznanili povrede, rehabilitovali i kompenzovali žrtve. (Werner Almhofer, šef Misije OEBS-a na Kosovu, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

22.2. Podrška suđenjima za ratne zločine

Svi učesnici podržavaju suđenja za ratne zločine ali su podeljeni oko toga gde treba da se odvijaju suđenja.

Ja se lično zalažem da se suđenja održavaju tamo gde se zločin dogodio, jer i javnost želi jednu satisfakciju, ne samo članovi porodica koji su izgubili njihove najmilije i za koje ne znaju gde su. (Nekibe Kelmendi, ministarka pravde Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Žrtve nasilja na Kosovu su ostale uskraćene za to da znaju ko su ubice njihovih najmilijih, čija je ruka to učinila i ostali su uskraćeni za pravdu, a to su pravedne presude koje su trebale da slijede da ti ljudi budu osuđeni na način kako treba da budu osuđeni.

Mi ćemo kazniti naše zločince na Kosovu, Srbi neka kazne njihove zločince u Beogradu, međunarodna zajednica nam treba pomoći u tome. (Numan Balić, poslanik u parlamentu Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ukoliko ne izvedemo zločince pred sud, nemoguće je ići u budućnost, nemoguće je činiti nove korake integracija i stvarnog i dugoročnog pomirenja među nacijama koje žive na ovim napaćenim prostorima i zbog toga treba da osećamo opravdan strah (Aleksandar Stojanović, Centar za razvoj civilnog društva, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Postoji jedno veoma jasno mišljenje da se za zločine koji su učinjeni na Kosovu suđenja odvijaju na Kosovu. Postoji puna sigurnost da se takva suđenja održavaju onde gde je izvršen zločin. Jedino tada možemo biti mirni i da razmišljamo o izgradnji budućnosti. (Prënk Gjetaj, Komisija Vlade Kosova za nestala lica, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Suđenje za izvršioce dela obavlja se na mestu gde je izvršen zločin, ali uzeti i odvoditi žrtve [članove porodice Bogujevci] u Beograd da bi svedočili pred sudom gde nema pravde je grubo kršenje prava

žrtava. (Sheremet Ademi, Udruženje *Kujtimi*, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Uvek ostajemo pri tome da se istina mora znati i svi ti počinioci zločina treba da se izvedu pred organe pravde i da dobiju zaslužene kazne, jer bez rasvetljavanja istine nema smisla ni zajednički život, niti približavanje, a da bi se gradilo jedno zbližavanje, jedna uzajamna saradnja, onda se mora rasvetliti istina, te da na osnovu toga vidimo gde ona stoji i treba da se neko nekome izvini za sve te zločine koje su počinili. (Hysni Berisha, Udruženje *Shpresimi*, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

22.3. Potrebe žrtava

Udruženja porodica nestalih Albanaca i udruženja porodica nestalih Srba se slažu da je prioritet rešavanje sudbine nestalih.

Problem nestalih na Kosovu, govorim o njihovom najvećem broju, govorim o onima čija adresa i tragovi se adresiraju u Srbiji, stvoren je i dalje ostaje kao politički problem. Srpska vlada može direktno da doprinose u otkrivanju sudbine nestalih kako bi prevazišli jednu anatemu, da prevaziđemo jednu veliku barijeru na putu saradnje i mirnog života u ovom regionu. (Ramë Manaj, zamenik premijera Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Među najtežim posledicama koje nastavljaju da okupiraju kosovsko društvo u svim ovim poratnim godinama, kao što je i danas u više navrata naglašeno, jeste neotkrivanje sudbine otetih, i dalje nepronađenih i možda i nestalih i najveća nepravda je to što se nastavlja, to je ono što nema kraja, što je beskrajna bol. (Ramë Manaj, zamenik premijera Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Javno se obraćam predstavnicima albanskih žrtava, pomozite nam da se naši najmiliji oslobode i vrate svojim porodicama ako su još u životu. Odgovor tražimo od očevidaca tih otmica koji su u institucijama Kosova. Albanske porodice znaju šta znači oslobađanje njihovih 2.108 zarobljenih, mnogi ...osuđeni pravosnažnom sudskom presudom. Zbog svega ovoga pitamo se zašto nema pravde i za srpske žrtve, zašto o njihovom stradanju svi čute, zbog čega se radne grupa za nestala lica sastaje iza zatvorenih vrata. (Snežana Zdravković, Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji, Srbija, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

I molim vas upućujem poziv, apelujem da zajedno činimo napore i da tražimo pomoć međunarodne zajednice kako bi smo vršili potreban pritisak na aktuelnu vladu u Beogradu, jer ona zna istinu, ona drži informacije za sve ono što se dogodilo i Srbima i Albancima na Kosovu tokom ratnog perioda inicijativi. (Haki Kasumi, Savet za koordinaciju udruženja porodica nestalih na Kosovu, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Deset godina posle rata problem kidnapovanih i nestalih lica na Kosovu i Metohiji koji je započeo pre rata kidnapovanjem civila, trajao i završavao se posle rata u vreme prisustva međunarodne zajednice još uvek nije razrešen (Aleksandar Stojanović, Centar za razvoj civilnog društva, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Žrtve imaju potrebu za saosećanjem, da se čuje njihov glas, i da se identifikuju i kazne počinioци.

Neophodno je stvaranje jednog javnog prostora za žrtve i članove porodica, gde bi oni mogli da iznose svoje lične ispovesti, da kažu ono što imaju u duši i da im se ne oduzima nijedna sekunda. Oni ne mogu da vrata svoje članove porodica koje su izgubili, ali bar da im se da mogućnost da govore o svom bolu. Druga potreba je da izvršioци zločina budu kažnjeni, da se identifikuju i da se kazne, kako bi mirovale duše onih koji su nestali i, takođe, da nađu duševnu utehu i članovi njihovih porodica. Treća potreba se odnosi se na sve bez razlika, bez nikakvih razlika, da članovi porodica žrtava iz svih zemalja bivše Jugoslavije da nastoje da pokažu empatiju ili saosećanje za ono što se dogodilo, svima njima bez ikakve razlike, svima njima, iz razloga jer gde god bilo da se dogodio zločin je jednako zločin i ima istu težinu. (Shukrije Gashi, Partners Kosova-Center for Conflict Management, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

22.4. Osnivanje Koalicije za REKOM

Inicijativa za REKOM je pozitivna ali je za udruženja porodica nestalih Albanaca rano da se priključe Koaliciji.

Prvi stav Saveta za koordinaciju udruženja porodica nestalih [na Kosovu] je da se ideja ili inicijativa pokrenuta od strane FHP i podržana od strane civilnoga društva, kao i pojedinaca, uzme kao jedna pozitivna ideja koja se ceni i koja je potpuno prihvatljiva. Ako uzmemo u obzir specifičnu situaciju koja trenutno vlada unutar civilnog društva Kosova, sa posebnim osvrtom na većinski dio stanovništva Kosova, mi smatramo da je, i pored velikog poštovanja kojeg gajimo prema inicijativi koja je humana i ima dobre ciljeve, još uvek rano za nju.

Savet za koordinaciju je doneo odluku da ne pravi smetnje ovoj inicijativi, da se na neki način uključi i pozdravi, ali da nikako u ovom trenutku ne bude deo nje. Potrebno je da na zreo način, razmotrimo, analiziramo. Potrebno je da dobijemo i saglasnost članova porodica žrtava, koje su pogođene, koje treba da daju saglasnost, da li je vreme i da li je trenutak da se pridružimo inicijativi. (Haki Kasumi, Savet za koordinaciju udruženja porodica nestalih [Albanaca] na Kosovu, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Do danas niti jedno udruženje, sa izuzetkom jednog pojedinca, od koga se udruženje distanciralo, nije pridružilo koaliciji. (Haki Kasumi, Savet za koordinaciju udruženja porodica nestalih [Albanaca] na Kosovu, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ostavite nam dovoljno vremena i prostora da mi analiziramo, studiramo i nemojte misliti da ste ad hoc, jednim potpisom, postigli da stvorite jednu koaliciju jer ta koalicija faktički će biti ignorisana od žrtava rata, od udruženja, i ako vama ovde, ako za vas to nema svoju težinu, onda izvolite bez nas pronađite činjenice, branite zločin, i nastavite po starom. (Sheremet Ademi, Udruženje Kujtimi, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Rane su još uvek sveže, strah još uvek postoji, pritisci sa strane, neprihvatanje i negiranje realnosti, sve su to prepreke da ljudi ne mogu da je prihvate da bi učinili korak napred. Zato apelujem da bi bilo dobro da se da malo vremena grupama iz bivše Jugoslavije da svaka pojedinačno i sa drugim

pripadnicima svog civilnog društva razgovaraju, da dobro prouče ova pitanja i da se nakon toga pridruže ovoj inicijativi. (Shukrije Gashi, Partners Kosova-Center for Conflict Management, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Savetodavni odbor Instituta za nestale u BiH je doneo odluku da niko ne pristupa Koaliciji, ali neka udruženja ne prihvataju odlučivanje u njihovo ime.

Savjetodavni odbor Instituta za nestala lica u BiH ne podržava ovu Koaliciju na ovakav način za nestale osobe i nema niko mandat, ni jedno udruženje iz Bosne i Hercegovine, to vam ovde javno i odgovorno tvrdim, da potpiše pristup. (Zvonimir Kubinek, Savetodavni odbor Instituta za nestala lica u BiH, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. i 29.10.2008.)

Ovakva izjava je najavljena u medijima bosanskim, znači ovo znam, mogu imenovati, znači to je došlo od ljudi iz Instituta, kolegija direktora.... Oni su znači dali instrukcije da se upravo ovo ovako ovdje predstavi da to nema podršku u Bosni i Hercegovini. Ima podršku u Bosni, ja mislim da nema ni jedne porodice, da nema ni jednog udruženja kojem se ovo objasni na pravi način, kakvi su efekti ovoga, da bude protiv ovoga. (Edin Ramulić, Udruženje Prijedorčanki Izvor, BiH, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Mislim da je jako korisno da se organizira Koalicija koja bi potpomogla osnivanje Komisije za iznalaženje, zapravo lociranje istine o događajima u bivšoj Jugoslaviji. Mislim da se te činjenice, činjenično stanje može koristiti ne samo u otkrivanju ratnih zločinaca, zločina i svega onoga što je počinjeno u tome, mislim da to može biti jako korisno za buduće udžbenike u našim školama tako da nemamo nekoliko istina. (Emsuda Mujagić, Udruženje Srcem do mira, BiH, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Bitno da bude uključeno što više udruženja žrtava ali i udruga branitelja i ja bih rekao čak i znanstvenih instituta i medija i slično. Što šire, što je veća snaga, to je veća mogućnost da se kroz pritisak dođe do toga da jednog dana, a taj dan nije blizu, toga smo svi svijesni vlade, možda i sabori uzmu u obzir ideju o osnivanju Regionalne komisije. (Tin Gazivoda, Centar za ljudska prava, Hrvatska, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Savez udruga nestalih i prisilno zatočenih prvi je u Hrvatskoj pristupio [Koaliciji]. (Mirko Kovačić, Udruga Vukovarske majke, Hrvatska, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Na Četvrtom Regionalnom forumu za tranzicionu pravdu osnovana je Koalicija za REKOM koja ima zadatak da provede raspravu o mandatu, ciljevima i drugim elementima REKOM-a.

Od ovog trenutka, od ozvaničenja Koalicije za REKOM, otvaramo raspravu o karakteru i mandatu Regionalne komisije s tim što nam je cilj da čitav konsultativni proces posluži tome da mi kao Koalicija civilnog društva definišemo karakter i mandat te Regionalne komisije, utvrdimo sve potrebne elemente koji mogu da pomognu u našem predlogu vladama odnosno u našem obraćanju nacionalnim parlamentima za donošenje odluke i osnivanje Regionalne komisije. (Nataša Kandić, Fond za humanitarno pravo, Srbija, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

22.5. Podrška inicijativi za osnivanje REKOM

REKOM izražava zajednički interes da se otkrije istina o tome šta se dogodilo.

Sve nas je danas, u jednom ovakvom velikom broju, povezao jedan zajednički interes, a taj interes je otkrivanje istine, nema sumnje kod svakoga od nas ovde, da se otkrije istina za sve ono što se dogodilo u našim zemljama i verujem da je jedini način da se ta istina otkrije da radimo zajednički. (Valdete Idrizi, Community Building Mitrovica, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.).

Ja pozdravljam ovu regionalnu inicijativu za otkrivanje istine. (Shaban Terziu, udruženje Lansdowne, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Dobro je da se o toj komisiji razgovara, jer je potrebna jedna komisija za istinu, o svim stvarima koje su se dogodile. (Ahmet Graičevci, Udruženje Shpresa dhe Kujtimi, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Pozdravljam ovu inicijativu kao i svaku drugu inicijativu koja će imati za cilj otkrivanje i rasvjetljavanje sudbine nestalih. (Prënk Gjetaj, Komisija Vlade Kosova za nestala lica, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Najpre trebamo apsolutno podržati ovu hrabru inicijativu i veliki posao gospođe Kandić, Valdete Idrizi, gospodina Kulaglića i svih ostalih, iz ostalih republika bivše zajedničke države i naravno da trebamo ih podržati u tim naporima sa ciljem da se ova aktivnost usmjeri ka konkretnim rezultatima. Dakle na jednoj strani trebamo imati informacije šta je bilo i kako je bilo i trebamo težiti ka jednoj istini. (Numan Balić, poslanik u parlamentu Kosova, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Ako budemo hteli da raspravljamo o pomirenju, vjerujte mi, toga neće biti dugoročno. Ono čime treba da se bavimo, što je ovde rečeno, to je utvrđivanje činjenica. ... potreba za činjenicama, potreba za jednakim odnosom prema žrtvama trebala bi početi u našim državama u kojima danas živimo. Godinama razmišljam o tome kako u Hrvatskoj potaknuti osnivanje nekakve Komisije za utvrđivanje činjenica. (Ivan Zvonimir Čičak, Hrvatski helsinški odbor za ljudska prava, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Ako svi koji predstavljaju porodice žrtava, bez obzira na veru i naciju, želimo istinu, koliko je stradalo, koliko je ubijeno, koliko je proterano, koliko zločinaca je na robiji, koliko pod zemljom, koliko je i dalje na žalost na slobodi, ta Komisija mora da zaživi. (...) Zato apelujem, mi kao udruženje porodica daćemo podršku i predlažem i porodicama i predstavnicima udruženja drugih naroda i vera i nacija da prihvatimo tu Komisiju ali pod uslovom da udruženja koja budu tu uključena moraju aktivno učestvovati sa svima. (Simo Spasić, Udruženje porodica kidnapovanih i ubijenih na Kosovu i Metohiji, Srbija, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Podržavam sve ono što Komisija treba da uradi ali naravno do tog trenutka trebamo još da razgovaramo. (Ahmet Talić, Udruženje logoraša Sanski Most, BiH, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Podržati ovu inicijativu koja ide u dobrom smjeru, koja bez institucionalne podrške i pomoći neće napraviti puno ali može ta Koalicija civilnog društva napraviti jedan pomak. (Miroslav Varga, veteran iz Hrvatske, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Osnažićemo ovaj pokret ako odmrznemo tu bol, da ga nemamo samo za svoju žrtvu već i općenito bol za sve žrtve. (Ana Kvesić, Europski dom u Vukovaru, Hrvatska, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ja vas pitam čega se zapravo bojite, vi koji ste stradalnici. Bojite se da vaše vlade ili naše vlade ne osnuju komisije koje će pokušati utvrditi činjenice o zločinima, o silovanjima, o nestancima, o ubistvima, o rušenjima, o paljevinama, o progonstvima i svemu ostalom što se ružno dogodilo. Ja se ne bojim ni da Hrvatska, ni da Srbija to učini. Neko je moga sina ubio.Mislim da niko nema pravo uzimati sebi za pravo i zabranjivati da se bilo šta osniva i bilo šta pokreće što je u interesu malih ljudi. Nećemo mi gospodo raspravljati o osnivanju Komisije, raspravljaće parlamenti, niti će vlade pitati nas da li mi hoćemo Komisiju ili nećemo. (Ružica Spasić, Udruga nestalih Srba u Hrvatskoj, Hrvatska, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Zovem se Bekim Gashi i dolazim iz opštine Suva Reka, član sam udruženja Shpresimi. Ujedno sam i član porodice sa 22 žrtve ubijenih. Podržavam inicijativu o formiranju regionalne Komisije za otkrivanje činjenica o ratnim zločinima. One osobe koje govore u moje ime i ime moje porodice da je rano, oni mogu samo da predstavljaju sebe a ne mene i moju porodicu. (Bekim Gashi, Udruženje Shpresimi, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Veoma je lako reći ne za neki posao, lakše nego da se kaže da, ali kada kažeš ne završen je posao, time se završava. Kada kažeš da, preuzimaš angažovanje, preuzimaš odgovornost. U stanju sam da oprostim, ako taj kriminalac koji ih je ubio, dođe i preda mnom kaže 'ubio sam ih, izvinjavam se'. To mogu uraditi jer se ne plašim istine, jer postoji neko veći koji kažnjava više nego što može čovek čoveka. (Lush Krasniqi iz Korenice/Korenicë, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

U našim društvima još uvijek vrede različite istine i prikazi prošlosti, a mislim da je ono što nam stvarno nasušno treba, utvrditi činjenice kako bi se smanjio prostor manipulacija činjenicama i prostor za interpretacije koje su uvredljive za mnoge, a posebno za žrtve. (Vesna Teršelič, Documenta, Hrvatska. Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Institucionalnoj pravdi u Crnoj Gori potrebna pomoć i to ne bilo kakva pomoć već pomoć jednog ovakvog regionalnog tela. (Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za ljudska prava, Crna Gora, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Mladi imaju ličnu i moralnu obavezu da svoj odnos prema zločinima grade na činjenicama. Dakle oni treba da zahtevaju istinu. Time preuzimaju i odgovornost koju imaju u odnosu na žrtve ali i u odnosu na sopstvenu budućnost jer ovo društvo svojim odnosom prema zločinima ne garantuje ni žrtvama ni mladima, ni ostalim građanima da se oni neće ponoviti u budućnosti.

Mladi podržavaju regionalni pristup u procesu suočavanja jer se time sužava mogućnost da se činjenice tumače iz nacionalnih perspektiva to jest da se tumače na jedan subjektivan način. (Marko Veličković, Centar za razvoj civilnih resursa, Srbija, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ostavimo svoje osobne tragedije o kojoj bih mogao ja pričati isto puno i kao logoraš i kao stradalnik obitelji od 1945. godine na dalje. To držim za sebe, ja sam svima oprostio, svima sam oprostio, a sada želimo ovim potezom, ovim REKOM-om, skupovima, da učvrstimo, da se sjedinimo i da zajedno radimo. (Mirko Kovačić, Udruga Vukovarske majke, Hrvatska, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. i 29.10.2008.)

Ja želim da naglasim da dajem punu podršku ovom forumu da se krene i na Kosovu i želim da budemo sastavni deo ove inicijative. (Shukrije Gashi, Partners Kosova-Center for Conflict Managment, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Da kako bi se došlo do konkretne inicijative treba obaviti debate unutar društva, znači unutar jedne države. Takve debate će obuhvatiti sve glasove žrtava, debate gde će biti obuhvaćeni akademci, civilna društva, umetnici, vladine strukture i nakon tih debata da se izlazi sa konkretnim strategijama prema regionalnoj inicijativi. (Feride Rushiti, Centar za rehabilitaciju žrtava torture, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ova Regionalna komisija, mislim da stvarno može doprineti, dovesti do kretanja napred i zbog toga joj treba pružiti podršku, jednostavno našim narednim pokoljenjima treba ostaviti čiste odnose kako bi oni svoje živote razvijali srećno i lepše od nas. (Aleksandar Stojanović, Centar za razvoj civilnog društva, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Za udruženja porodica nestalih Albanaca je rano da se priključe inicijativi za REKOM.

Inicijativa je u redu ali mislim da je malo preuranjena, a sa druge strane plašim se da ova regionalna komisija, ja sam zaista skeptičan, jer sa srpskom stranom ne možemo da razgovaramo, ne možemo ništa da postignemo, ne možemo da pronađemo zajednički jezik. Oni mogu svakog minuta sve da promene, svaku stvar, svaki aspekt, i krajnji rezultat će biti nula (...) jer se na Kosovu desio rat, genocid, ubijeno je više od 12.000 ljudi, više od 1.000.000 ljudi je proterano sa Kosova, mnogo njih još uvek nepronadenih, negde više od 4.000. Ja mislim da je još uvek rano iz razloga jer treba da se raspravi, svaki od nas pojedinačno po udruženjima, po opštinama i u saradnji sa našom vladom, svaki sa svojom vladom. (Ymer Merlaku, Udruženje porodica nestalih [Albanaca] iz Kline/Klinë, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Mi smo u subotu imali sastanak, bilo je 19 udruženja, i utvrđeno je da udruženja kažu da je rano za formiranje regionalne komisije sa onima koji su izvršili zločine nad nama (Bajram Qerkini, Udruženje

Kujtimi, Kosovo, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ako REKOM samo dokumentuje činjenice, neće doprineti pravdi.

Ako se ova Komisija zaustavi na samom dokumentovanju činjenica, mi ćemo da se pretvorimo u ono što je Heinrich Bell rekao, knjigovođe zla i mi nećemo doprinjeti onome što jeste pravda, a što žrtve traže. Žrtve traže počinioc. Da se kazne zločinci. (Marija Radoman, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Pomirenje nije cilj REKOM-a.

Divno ako do pomirenja dođe ali pomirenje mislim da ne bi trebalo da bude mandat te Regionalne komisije. (Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za ljudska prava, Crna Gora, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

REKOM nije zamena za sudove nego doprinosi procesuiranju ratnih zločina.

Ne da ukinemo sudove i tužilaštva, ne da ih zamenimo, isto se odnosi na institucije, kao što je Državna komisija za pronalazak nestalih, nikome nije namera da zatvori taj institut i državne komisije koje već postoje u zemljama, već naprotiv, da Regionalna komisija sarađuje sa tim institucijama. Otud mislim da je strah potpuno neopravdan da sad je ovo neka sukobljena inicijativa. (Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za ljudska prava, Crna Gora, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29.oktobar 2008.)

Ukoliko mi otkrijemo činjenice koje će koristiti sudovi, onda ćemo doprinjeti i otkrivanju istine i zadovoljavanju pravde. Dok su slike svježe, dok postoje svjedoci, dok postoji odlučnost i želja da se kaže istina, mi to moramo raditi. (Vehid Šehić, Forum građana Tuzle, BiH, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Iskustvo zajedničkog pravnog sistema bivše Jugoslavije može da pomogne u ujednačavanju metodologija u prikupljanju i iznošenju činjenica.

Mi baštinimo u stvari isti pravni sistem bivše Jugoslavije, htjeli to ili ne i mi se odlično razumijemo, bar pravnici, odlično se razumemo u pogledu terminologije, u pogledu instituta, u pogledu procedure i mislim da ta iskustva bi se mogla primjeniti na ujednačavanje metodologija u iznošenju činjenica... evo sada je Koalicija ili inicijativa, a možda preraste odnosno uspije da utiče na osnivanje Komisije. (Zoran Pajić iz Bosne i Hercegovine, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

Amnestija i ublažavanje kazne su tema za raspravu o mandatu REKOM-a.

Smanjenje kazne ljudima koji bi izašli iskreno da kažu gde se nalaze zakopani ti ljudi i tako dalje. To je tema za razgovor. Ako većina nas kaže nećemo nikakvo ublažavanje kazne, OK ali to je tema za raspravu (Tea Gorjanc-Prelević, Akcija za ljudska prava, Crna Gora, Četvrti regionalni forum za tranzicionu pravdu, Priština/Prishtinë, Kosovo, 28. - 29. oktobar 2008.)

